

Các yếu tố ảnh hưởng đến sự tham gia của người dân địa phương trong phát triển du lịch tại làng hương Thủy Xuân, thành phố Huế

Hồ Thị Ngọc Phương, Lê Trường Hồng Linh, Nguyễn Thùy Dương

Sinh viên K56 chuyên ngành Du lịch, Trường Du lịch – Đại học Huế

Bạch Thị Thu Hà

Giảng viên, Trường Du lịch – Đại học Huế

Phát triển du lịch dựa vào cộng đồng đang trở thành mục tiêu, định hướng phát triển và là xu hướng của nhiều nước trên thế giới. Mục tiêu của bài viết này tập trung phân tích tình hình tham gia của người dân địa phương vào các hoạt động du lịch, đánh giá các nhân tố ảnh hưởng sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch tại làng hương Thủy Xuân, TP Huế. Kết quả nghiên cứu cho thấy người dân khá chủ động khi tham gia vào các hoạt động du lịch tuy nhiên các sản phẩm du lịch dịch vụ cung ứng chưa đa dạng, có sự sao chép lẫn nhau. Đồng thời các nhân tố thúc đẩy sự tham gia và các rào cản hạn chế sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch đã được xác định. Từ đó, một số hàm ý quản lý chính sách được đề xuất nhằm tăng cường sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch tại làng hương Thủy Xuân.

1. Mở đầu

Làng hương trầm Thủy Xuân đang trở thành một trong những địa điểm du lịch nổi tiếng ở Huế mà hầu như mọi du khách đều dừng chân ghé thăm. Theo lời kể của những nghệ nhân tại làng hương Thủy Xuân Huế, nghề làm hương đã xuất hiện tại đây từ khoảng 700 năm trước dưới thời nhà Nguyễn. Xưa kia, làng là nơi cung cấp hương cho triều đình, phủ quan và người dân trong vùng Thuận Hóa, Phú Xuân. Dù đã trải qua rất nhiều biến động thời gian nhưng làng hương này vẫn tiếp tục được người dân lưu giữ và phát triển, đặc biệt trong hoạt động du lịch hiện nay. Tuy nhiên, để du lịch thật sự phát triển bền vững thì sự tham gia của cộng đồng địa phương trong việc ra quyết định, thực hiện và chia sẻ lợi ích từ du lịch được xem là một yếu tố then chốt.

Nghiên cứu này hướng đến việc đánh giá tình hình tham gia của người dân địa phương vào các hoạt động du lịch tại làng hương Thủy Xuân, xác định các nhân tố ảnh hưởng đến sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch tại địa phương. Từ đó đề xuất một số giải pháp nhằm thúc đẩy sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch bền vững tại làng hương Thủy Xuân, thành phố Huế.

2. Cơ sở lý thuyết

2.1. Sự tham gia của người dân địa phương trong phát triển du lịch

Tosun (1999) đã đưa ra 7 luận điểm về sự tham gia của người dân địa phương trong phát triển du lịch:

(1) Sự tham gia của người dân là yếu tố quan trọng để thực hiện các kế hoạch và chiến lược du lịch;

(2) Sự tham gia của người dân góp phần phát triển du lịch bền vững;

(3) Sự tham gia của người dân làm tăng sự hài lòng của du khách;

(4) Sự tham gia của người dân giúp các chuyên gia lập kế hoạch du lịch tốt hơn;

(5) Sự tham gia của người dân góp phần phân bổ chi phí và lợi ích công bằng giữa các thành viên trong cộng đồng;

(6) Sự tham gia của người dân có thể giúp đáp ứng các nhu cầu của địa phương;

(7) Sự tham gia của người dân đẩy mạnh quá trình dân chủ hoá tại các điểm đến du lịch

2.2. Các loại hình tham gia của người dân trong phát triển du lịch

Theo Thammajinda (2013), các dạng tham gia phổ biến của cộng đồng trong hoạt động du lịch có thể kể đến như sau:

- Tham gia vào quy hoạch, dự án: tham gia vào các cuộc họp về du lịch tại địa phương, bầu ban quản lý du lịch; thành lập diễn đàn, câu lạc bộ, nhóm, đội, v.v. để thảo luận về du lịch; thành lập quỹ đầu tư du lịch.

- Tham gia kinh doanh: cung cấp dịch vụ du lịch sẵn có của địa phương; đầu tư vào dự án du lịch để thu lợi nhuận; thành lập tổ chức cộng đồng để quản lý công ty du lịch của cộng đồng; cung cấp hàng hóa, dịch vụ cho công ty lữ hành, v.v.

- Tham gia quảng bá: thiết kế trang thông tin điện tử, website giới thiệu dự án, hoạt động, điểm tham quan, tuyển tham quan; xây dựng phóng sự du lịch về cộng đồng; thiết kế pano, bảng quảng cáo, in tờ rơi, v.v.

2.3. Các nhân tố ảnh hưởng sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch

- Các nhân tố thúc đẩy sự tham gia của người dân: bao gồm Nhận thức của người dân về tài nguyên và hoạt động du lịch; Lợi ích kinh tế; Điều kiện về cơ chế và chính sách; Nguồn lực của hộ gia đình. Ngoài ra, sự hỗ trợ giúp đỡ từ các tổ chức phi chính phủ, các công ty lữ hành về nguồn khách, tài chính và kinh nghiệm phát triển du lịch cũng là những yếu tố quan trọng thúc đẩy sự tham gia của người dân vào hoạt động du lịch.

- Các rào cản hạn chế sự tham gia của người dân: bao gồm Rào cản ở cấp độ điều hành; Rào cản về cơ chế, chính sách và Rào cản về văn hóa, nhận thức (Tosun, 2000).

3. Phương pháp nghiên cứu

Trong nghiên cứu này, tác giả lựa chọn phương pháp chọn mẫu thuận tiện để tiến hành điều tra, phỏng vấn trực tiếp cả những người dân đang tham gia và không tham gia vào các hoạt động du lịch tại khu vực làng hương Thủy Xuân. Để đảm bảo tính đại diện cho mẫu điều tra, cỡ mẫu được xác định theo công thức tính quy mô mẫu của Yamane, Taro (1967): $n = N / (1 + N \times e^2)$. Trong đó n là quy mô mẫu, N là kích thước của tổng thể được xác định bằng tổng số người dân tại làng hương Thủy Xuân (Theo số liệu của UBND Phường Thủy Xuân, TP Huế) là 20.984 người dân và e là sai số. Với độ tin cậy là 95%, sai số cho phép giữa tỉ lệ mẫu và tổng thể là $e = 0,1$ (10%). Như vậy bảng hỏi cần phát tối thiểu là 99,53 phiếu. Để đảm bảo tránh sai số, số lượng được điều tra là 130 bảng hỏi, thu về 120 bảng hợp lệ để đưa vào phân tích. Các số liệu từ điều tra bảng hỏi được mã hoá và phân tích bằng phần mềm SPSS 22.0.

4. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

4.1. Đặc điểm của đối tượng điều tra

Có sự chênh lệch về tỷ lệ nam và nữ tham gia phỏng vấn. Cụ thể có đến 89 nữ tham gia trả lời phỏng vấn (chiếm tỷ lệ 74,2%); còn lại 25,8% là nam. Về độ tuổi, đa số người dân tham gia phỏng vấn ở độ tuổi từ 31-50 tuổi chiếm tỷ lệ cao nhất là 54,2%; tiếp đến là trên 50 tuổi chiếm 25% và từ 18

đến 30 tuổi chiếm 20,8%. Về nghề nghiệp của người dân tham gia phỏng vấn, có 49% là kinh doanh buôn bán; 28% là lao động tự do; 19% là công nhân viên chức; còn lại là nghề nghiệp khác. Trình độ học vấn người dân tham gia khảo sát cũng không quá thấp do khu vực này cũng nằm khá gần trung tâm thành phố.

4.2. Tình hình tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch tại làng hương Thủy Xuân

Trong 120 người dân tham gia trả lời phỏng vấn, có 67 người là đang tham gia trực tiếp và gián tiếp vào các hoạt động du lịch tại địa phương. Loại hình tham gia chủ yếu là cung cấp các dịch vụ du lịch, đáp ứng nhu cầu của khách du lịch. Trong đó có 39/67 người dân tham gia cũng cấp dịch vụ bán các sản phẩm thủ công, quà lưu niệm kèm cho thuê phụ kiện, áo dài, nón lá và cung cấp trải nghiệm, hướng dẫn du khách cách thực hiện và tạo ra sản phẩm đặc trưng của làng hương. Có 10/77 người dân đang cung cấp các dịch vụ ăn uống và giải khát nhẹ. Hiện vẫn còn khá ít hộ kinh doanh dịch vụ lưu trú ở khu vực làng hương, theo khảo sát chỉ có duy nhất 1 điểm kinh doanh homestay cho khách lưu trú lại và vài ba quán café được đầu tư có quy mô. Còn lại một số người dân đang tham gia gián tiếp vào các hoạt động du lịch như: mở quầy tạp hoá, quán nước giải khát bên đường, hay cung cấp dịch vụ vận chuyển xe taxi, xe máy hoặc xích lô,...

Với công tác quy hoạch, dự án: theo kết quả khảo sát hầu như người dân không được tham gia hoạt động này, rất ít khi người dân được tham gia các cuộc họp với chính quyền, chỉ có 10/120 hộ dân là có tham gia cuộc họp với chính quyền địa phương. Ngoài ra, có 9/120 hộ dân có tham gia vào công tác quảng bá du lịch cho địa phương, họ cho biết khi các kênh truyền hình địa phương hay các youtuber, tik-toker đến ghi hình, họ sẵn sàng hỗ trợ để giúp du lịch địa phương phát triển.

Về tính chất tham gia của người dân, có 39/67 người dân tham gia toàn thời gian vào hoạt động du lịch và thu nhập từ hoạt động du lịch là thu nhập chính, chủ yếu thuộc vào nhóm những hộ đang kinh doanh dịch vụ bán hàng thủ công truyền thống và lưu niệm, còn lại là bán thời gian. Hầu hết người dân đã tham gia vào hoạt động du lịch trên 3 năm (chiếm 64,6%); chỉ có 36,4% là chỉ mới tham gia gần đây khi du lịch làng hương Thủy Xuân bắt đầu có sức hút.

Đối với những người dân không tham gia vào hoạt động du lịch, nghiên cứu đã chỉ ra một số lý do không tham gia như sau: “Không có thời gian” (30/53 người đề cập); “Không biết nên tham gia hoạt động gì” (27/53 người đề cập); “Thu nhập thấp” (15/53 người đề cập); “Không biết ngoại ngữ, và am hiểu về du lịch địa phương” (20/53 người đề cập). Đây sẽ là những căn cứ để nhóm tác giả đề xuất

các giải pháp tăng cường sự tham gia của người dân sau này.

4.3. Các nhân tố thúc đẩy sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch tại làng hương Thủy Xuân

Kết quả khảo sát cho thấy “Lợi ích kinh tế” là nhân tố tác động lớn nhất đến động lực tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch tại làng hương Thủy Xuân với GTTB các tiêu chí là 4.35. Do đó chính quyền địa phương cần tuyên truyền cho người dân nhận thức được những giá trị kinh tế từ hoạt động du lịch đem lại cũng như có những giải pháp tạo công ăn việc làm, thu hút các dự án đầu tư thúc đẩy phát triển kinh tế của địa phương để tăng cường sự tham gia của họ sau này. Tiếp theo là nhân tố “Cơ chế, chính sách của chính quyền” với GTTB các tiêu chí là 4.2; trong đó người dân quan tâm đến cơ chế quản lý công bằng minh bạch, đối thoại gắn kết với các bên liên quan và chính sách phát triển du lịch phải phù hợp với điều kiện thực tế của địa phương.

Với nhân tố “Nhận thức của người dân về tài nguyên và hoạt động du lịch” có GTTB các tiêu chí là 3.93; người dân đánh giá cao tài nguyên tại địa phương độc đáo nên có sức hút đối với khách du lịch cũng như việc khai thác tài nguyên cũng đảm bảo tính bền vững. Tuy nhiên tiêu chí “Giá trị tài nguyên du lịch và các hoạt động du lịch của địa phương phong phú” lại được người dân đánh giá thấp với GTTB chỉ 3.8. Điều này phù hợp với thực tế khi các sản phẩm du lịch dịch vụ mà người dân cung cấp đang bị trùng lặp.

Cuối cùng là nhân tố “Đặc điểm hộ gia đình” với GTTB các tiêu chí là 3.87. Trong đó, người dân đặc biệt quan tâm đến các yếu tố “Nguồn nhân lực của hộ”, “Nguồn vốn xã hội” và “Tài chính” sẽ là những yếu tố quyết định sự tham gia của họ. Vì vậy cần nâng cao chất lượng nguồn nhân lực địa phương, phối hợp cộng đồng với các đối tác bên ngoài cũng như giúp người dân tiếp cận được các nguồn vốn vay ưu đãi.

4.4. Các rào cản hạn chế sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch tại làng hương Thủy Xuân

Việc nhận ra các rào cản hạn chế sự tham gia của người dân địa phương đóng vai trò rất quan trọng, từ đó giúp các cơ quan quản lý về du lịch xây dựng các giải pháp nhằm duy trì sự tham gia hiện tại của những hộ dân đang tham gia cũng như thúc đẩy động lực tham gia của những hộ đang chưa tham gia vào các hoạt động du lịch tại địa phương. Kết quả khảo sát người dân ở khu vực làng hương Thủy Xuân cũng đã xác định được các rào cản bao gồm: “Thiếu đối thoại và gắn kết các bên liên quan” (GTTB 4,33); “Thiếu thông tin, tư vấn về thị trường, sản phẩm du lịch và các dự án du lịch” (GTTB = 4,29);

Nguồn lực của hộ gia đình chưa đủ điều kiện (số lao động, kiến thức, kỹ năng, ngoại ngữ, vốn)” (GTTB = 4,25); “Ảnh hưởng tiêu cực của tính thời vụ du lịch” (GTTB = 4,15), “Thu nhập từ hoạt động du lịch thấp” (GTTB = 4,03). Đây sẽ là những căn cứ để chính quyền địa phương phường Thủy Xuân xây dựng các chiến lược, chính sách để tăng cường sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch tại địa phương.

5. Kết luận và hàm ý quản lý

Cộng đồng địa phương với vốn tri thức kinh nghiệm và truyền thống văn hóa bản địa của chính họ là tài nguyên du lịch văn hóa hấp dẫn khách du lịch. Quyết định của cộng đồng về việc tham gia hay không tham gia, đồng tình hay phản đối hoạt động du lịch ảnh hưởng rất lớn đến tính bền vững của mô hình du lịch dựa vào cộng đồng tại mỗi địa phương. Chính vì vậy, việc tăng cường sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch đóng một vai trò vô cùng quan trọng. Kết quả nghiên cứu đã cho thấy thực trạng sự tham gia của người dân tại khu vực làng hương Thủy Xuân. Từ đó, một số hàm ý quản lý, chính sách được đề xuất để tăng cường sự tham gia của người dân vào các hoạt động du lịch bao gồm: Xây dựng Khung pháp lý rõ ràng, minh bạch; Tăng cường hoạt động đối thoại và gắn kết các bên liên quan; Phát triển các sản phẩm và dịch vụ độc đáo; Nâng cao nhận thức, trình độ và kỹ năng của người dân về phát triển du lịch; Phối hợp giữa chính quyền – người dân – doanh nghiệp và các tổ chức bên ngoài; Hỗ trợ nguồn vốn vay ưu đãi./.

Tài liệu tham khảo

Nguyễn Thị Mỹ Hạnh (2016). Sự tham gia của cộng đồng địa phương trong phát triển du lịch miền núi: nghiên cứu điển hình tại Sapa, Lào Cai, Luận văn tiến sĩ kinh tế, Đại học Kinh tế quốc dân, Hà Nội.

Mai Lệ Quyên (2017). Các nhân tố tác động đến sự tham gia của người dân trong phát triển du lịch dịch vụ bổ sung tại các điểm di tích lịch sử văn hoá tỉnh Quảng Trị. Tạp chí Khoa học Đại học Huế: Kinh tế và Phát triển, Tập 126, Số 5D, 2017, Tr. 95–106

Timothy, Dallen J. (1999). Participatory Planning: A View of Tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 26(2), 371-391.

Tosun C (1999). Towards a Typology of Community Participation in the Tourism Development Process. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 10 (2), 113-134.

Thammajinda R (2013). Community participation and social capital in tourism planning and management in a Thai context. Thesis of Doctor Philosophy, Lincoln University, New Zealand.